

Ігор БАРМАК

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
barmak@tntu.edu.ua*

РОЛЬ ІМПЕРСЬКОЇ КАЗЕННОЇ ПАЛАТИ В НАБОРІ РЕКРУТІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ХІХ СТОЛІТТІ

Казенна палата була однією з ключових установ, що відповідала за організацію набору осіб для виконання рекрутської повинності. Її обов'язки включали: облік громадян і однодворців на основі переписів, розподілення окремо створених губернських рекрутських округів, призначення керівників та контроль за їх діяльністю; складання виписок щодо подимного збору і кількості осіб, що підлягали військовій повинності в кожній дільниці; виконання нотаріальних функцій при наймі громадян і однодворців замість інших осіб тощо. Під час рекрутських наборів земська поліція була зобов'язана негайно виконувати всі розпорядження казенної палати.

Згідно з законом, опублікованим 31 жовтня 1831 року, шляхта, яка не змогла отримати підтвердження свого шляхетського стану, отримала назву однодворців. Цим нормативним актом також встановлювалася військова повинність для цієї категорії населення, яка заміняла колишнє «земське ополчення (посполите рушення)», що вже не відповідало сучасним вимогам військової служби. Осілі громадяни і однодворці були зобов'язані платити державі грошовий подимний збір на утримання військ. Одинокі, неосілі та інші громадяни і однодворці повинні були платити по 1 рублю сріблом з особи. Збори згідно з цим законом почали стягуватися з 1 січня 1833 року.

У законі також містилися положення, що впорядковували виконання військової повинності громадянами та однодворцями. Проте окремого статуту, який би детально регулював особливості цієї повинності для громадян і однодворців західних губерній, не існувало. Прогалину в законодавстві певною мірою заповнило положення від 22 січня 1834 року. Це положення встановлювало умови, за якими громадяни і однодворці мали виконувати військову повинність. Воно передбачало, що кількість осіб, які повинні були служити в армії, визначалась окремим розпорядженням під час кожного рекрутського набору в російській імперії. Грошовий збір з польського населення, які особисто не підлягали військовій повинності, становив 1 000 рублів асигнаціями з людини. Для

виконання повинності громадян і однодворців поділяли на ділянки, утворені з окремих громад, де встановлювався порядок сімейних черг. Відповідно до цього порядку кожна сім'я мала надавати придатного для служби рекрута.

Положенням від 22 січня 1834 року було врегульовано стягнення податкового збору з населення українських губерній. Відповідальність за повноту сплати цього збору лежала на всій громаді. Загальний обсяг подимного збору мав бути внесений у повітове казначейство незалежно від змін у числі членів громади. Таким чином, у разі смерті або вибуття людей з громади їхня частка подимного збору покладалася на інших членів громади до наступної ревізії.

У 1853 році Державна рада спробувала впорядкувати наймання вільновідпущених замість інших осіб. 7 серпня було опубліковано, затверджену імператором, думку Державної ради, за якою наймання зазначених осіб здійснювалося через казенну палату. Казенна палата перевіряла достовірність документів наймачів про обов'язок виконання повинності. У разі сумнівів вона робила запити до органів, що видали документи. Казенна палата ідентифікувала найманця і контролювала, щоб він відповідав вимогам законодавства про найм рекрутів.

Після оголошення набору російські чиновники казенної палати направляли списки призовників для жеребкування до земського суду. Земський суд оприлюднював списки і призивав зобов'язаних осіб до жеребкування, яке проводили дільничний старшина і добросовісні особи. Результати жеребкування надсилалися до казенної палати, яка затверджувала остаточні списки тих, хто мав виконувати рекрутську повинність. Кінцеві списки відправлялися у відповідні ділянки і рекрутські зібрання для виконання.

Отже, казенна палата була головною установою для організації набору осіб для рекрутської повинності, здійснюючи облік населення, розподіл рекрутських округів, контроль за дільничними старшинами та виконуючи нотаріальні функції. Законом від 31 жовтня 1831 року було встановлено військову повинність для однодворців, які не змогли підтвердити свій шляхетський статус. Положення від 22 січня 1834 року встановило порядок виконання цієї повинності та стягнення подимного збору. У 1853 році Державна рада врегулювала наймання вільновідпущених замість інших осіб через казенну палату, яка контролювала достовірність документів і відповідність кандидатів законодавству. Казенна палата також відповідала за організацію жеребкування та затвердження списків призовників для рекрутської служби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бармак М. В. Формування владних інституцій Російської імперії на Правобережній Україні (кінець ХУІІІ - перша половина ХІХ ст.). Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. 512 с.
2. Бармак М. В. Формування російської імперської системи державної служби на українських землях (ХУІІІ - ХІХ ст.). Тернопіль: Видавництво Астон, 2016. 392 с.
3. Бовуа Д. Шляхтич, кріпак, ревізор. Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831-1863). К.: ІНТЕЛ, 1996. 416 с.
4. Головка О. М. Виникнення казенних палат в Україні та організаційно - правові засади їх діяльності в кінці ХУІІІ - на початку ХІХ ст: Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 23. С. 218-224.
5. Шевчук Б. Л. Законодавче врегулювання військової повинності громадян і однодворців західних губерній у Російській імперії в дореформений період: Гадяцька угода в контексті польсько-українських відносин. Збірник наукових праць. Житомир, 2013. С. 121-130.
6. Saunders D. Russia in the Age of Reaction and Reform 1801-1881: New York: Routledge, 2014. 386 p.

Володимир АНІСІМОВ

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
avolodimir118@gmail.com*

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ В ІСТОРИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ 2014 – 2019

Петро Олексійович Порошенко – п'ятий президент України, який прийшов до влади внаслідок Євромайдану та революції Гідності, які скинули попередню владу. Це відбулося на хвилі агресії Російської Федерації, коли був анексований Крим, а на частині Донецької та Луганської областей відбулися псевдореферендуми, які проголосили незалежність цих територій. Згадані події вплинули на історичну політику, яку проводив Петро Порошенко.

У подібних умовах в Україні були проведені президентські вибори, переможцем із яких вийшов 49-річний бізнесмен Петро Порошенко. Утвердившись при владі, він зіткнувся з великою кількістю проблем. Однією з основних був ідеологічний вакуум, який склався після падіння президента Віктора Януковича. І його доводилося долати, проводячи історичну політику.